

LA PASTORA, un maqui singular

Finalitzada la Guerra Civil, l'oposició al franquisme, tot i que existent en l'àmbit de l'opinió, manca totalment de personal polític de direcció, perquè estan a l'exili o a la presó, si és que no han estat al exili o a la presó, si és que no han estat passats per les armes. Tanmateix, l'oposició no ha perdut la seua base social, i comunistes i anarquistes intenten molt prompte organitzar-se, encara que són objecte d'una cruel repressió.

Es així que, davant d'aquest desolador panorama, en els dos anys primers del franquisme, la major oposició l'exerceixen els grups guerrillers. Inicialment, són simples grups armats que van amb la guerrilla perquè han escapat de la presó, o perquè no van voler rendir-se. Al 1.940, orientats per comunistes i cenetistes, hi ha grups guerrillers a la majoria de les zones muntanyoses d'Espanya; el Maestrat de Castelló-Terol no fou una excepció.

Però, durant uns anys, la guerrilla espanyola va participar activament en la resistència francesa contra Alemanya i en la posterior alliberació del territori francès. Amb l'alliberament de França, la guerrilla maqui espanyola va haver d'optar per la reinserció civil, continuar a l'exèrcit francès o continuar la seua lluita a Espanya. Serà, doncs, a partir de la fi de 1944 quan allò que fins aleshores havien estat petits grups dispersos es va organitzar com una autèntica guerrilla disposada a aconseguir una insurrecció popular contra el govern de Franco.

Naixia la guerrilla maqui espanyola, sempre dirigida pel PCE. Primer es va intentar la penetració en la península per la vall d'Aran, però, després d'ocupar alguns pobles, es retirà novament cap a la frontera. Més de 200 maquis es van extraviar en acabar els combats i després de la retirada. La majoria foren empresonats i executats, però alguns aconseguiren infiltrar-se cap al Maestrat, i van contribuir, així, a crear una important agrupació guerrillera (maquis) a la zona de Castelló-Terol. A partir d'aquest moment, el PCE tractarà d'atraure, amb les accions dels maquis, l'atenció dels països democràtics envers Espanya.

L'any 1.945 marcaria l'ascens de la guerrilla i 1.946 la fase més activa, encara que a les ciutats s'assabentaven de ben poc, ja que la premsa "oficial" ho amagava, i sols apareixia alguna notícia de "bandolers" executats, que no deia res al ciutadà poc iniciat; la guerrilla maqui es va viure, doncs, al medi rural. També és cert que, juntament amb el moviment guerriller organitzat, va coexistir la guerrilla dispersa, sense connexió, però que, d'una manera o d'altra, va constituir una seriosa preocupació per al poder franquista fins al 1.950 (o fins i tot més en el nostre cas), més enllà de la "liquidació" oficial dels maquis feta pel PCE al 1.948.

Al 1.947, creix encara més el nombre de guerrillers a la zona de Terol-Castelló, on els maquis van ocupar alguns pobles, van assaltar el tren Terol-Saragossa i arribaren a tenir una "escola de preparació guerrillera" i un periòdic, "El guerrillero". Tot això accentua la repressió, que és encarregada al general Pizarro.

Al 1.948 comencen a extingir-se les partides, perquè la forta repressió produeix el seu efecte. Serà en aquest any de 1.948, a l'octubre, quan el PCE, reunit a França, amb Santiago Carrillo

com a portaveu i amb el suggeriment de Stalin, decideix liquidar la tàctica de guerrilla, per tal de continuar la lluita en la vida civil. De fet, la resolució fou encertada, perquè la situació de la guerrilla maqui era ja força difícil i el seu únic fi, en molts casos, era de sobreviure.

El replegament guerriller no fou fàcil, i a les nostres comarques la decisió no fou acceptada, amb la qual cosa els maquis continuaren amb la seua lluita particular, fins que, a l'estiu del

Vallibona, amb la mola al foreground.